

ABONAMENTUL:

PE AN 3 COR. 20 FIL.

" 1/2 " 1 " 60 "

" 1/4 " — " 90 "

IN STREINĂTATE:

PE AN 6 FRANCI.

" 1/2 " 3 "

— 0 —

Numeri singuratici se vând
 în Cluj cu 5 fileri, în alte
 locuri cu 6 fileri.

Răvașul

INSERTIUNILE

se plătesc după mări-
 mea locului ce ocupă;
 fiecare cm. □ costă o-
 dată 10 fil., de 2 ori
 8 fil., de 3 și mai multe
 ori 6 fileri.

— 0 —

ADRESA:

„RĂVAȘUL”
 CLUJ. — KOLOZSVÁR
 9. JÓKAI-UTCA 6.

Editor și redactor resp.: PETRU P. BARIȚIU

Apare în fiecare Sâmbătă

Intemeietorul foii: Dr. E. DĂIANU

Moravska Waloska.

— Români din Moravia. —

München, 17 August 1906.

Bătuse douăsprezece, când am sosit la Olmütz. Stradale-s tixuite de lume, care furnică în sus și în jos. Bărbații mai toți într'un fel de uniformă militară. Ce o se însemne aici atâta amar de ofi-ceri? Știam, că Olmützul e o puternică fortăreață, dar dotuși la așa ceva nu m'am așteptat. După aceea îmi vine în minte, că în Austria toți ofi-cianții de stat au uniformă. De vre-o 3—4 ani chiar și profesorii dela ori-ce școală, comunală ori confesională, sunt obligați ca măcar la zile împărătești să se prezen-teze în uniformă de stat.

În treacănt amintesc, că Olmützul e un vechiu și doar unic oraș, care și astăzi poartă întreagă și neștirbită pe-cetea vremurilor apuse și în care afară de admirabilul Stadtpark nimic nu-ți vorbește despre năvălirea ideilor mo-derne și a luptei pentru existență.

Nu una din marile și greoaiele zi-diri ți-ar putea povesti multe despre luptele politice din veacul scăpat. — Chiar și noi Români a trebuit să aler-găm de multe-ori la Olmütz (Șaguna).

Cele două puteri din veacurile a-puse, preoțimea — în frunte cu un Fürsterzbischof — și miliția se pare că și azi se luptă, care din cele două să dea orașului timbrul său caracteristic.

Pe mine însă nimic din toate a-cesste aici nu m'a adus. Alt gând mă poartă. Am cercat îndată să dau de vechea și renumita bibliotecă a fostei universități din Olmütz, cunoscută azi sub numele de »Studien Bibliothek«. —

Eram convins, că numai din re-pertoarele de specialitate și din delușirile ofi-cianților de aici, am să mă apropiu de ținta ce o am în vedere: Adecă pe unde și în-cotr'o aș putea da de urmele *Românilor din Moravia*? Știam, că de popor ca atare, după atâtea sute de ani, nu mai poate fi vor-bă, dar topografia, și nomencla-tura — barem cea populară — tre-bue să fi păstrat ceva urme din viața neamului pribegit aici de năsdrăvăniile prigonitoare săvâr-șite de năvălitorii Pannoniei.

*

Cade-se a ști, că B. P. Haș-deu în cel din urmă al său stu-diu istoric: »Strat și Substrat« (1892) — în care după cum în-suși mărturisește a depus toate roadele muncii sale istorice și care pe scurt este o sinteză a unei lungi și profunde analize — zice că năvălirea Ungurilor a avut o mare înriurire asupra limbei și istoriei poporului Român. Asupra elementului latin din Dacia, a-ceasta năvălire n'a putut să devină așa de primejdioasă, pentru că Români au avut unde să se retragă. Văile, isoarele, poenele și luminișurile codrului ne-au primit cu brațe deschise și frățietate am legat cu ele pe veacuri, dar năval-nicilor succesu-li-a să rumpă elementul latin din colo de Dunărea cea lată, din Pannonia. — O parte din acești Ro-mâni deștărați și-a luat scăpare spre Moravia, iar altă parte spre meazăzi, spre Croația, Slavonia și Istria. Cești din Slavonia pe încetul s'au strecurat în Macedonia, alcătuind poporul și dia-

Casa în care s'a născut Ioan Petran din Gilău.

lectul macedo-român de astăzi. Ase-menea și cei din Istria se susțin și azi, deși în număr foarte mic, iar limba lor e cunoscută sub numirea de dialec-tul istro-român.

Cei refugiați în Moravia, ajungând în marea masă a slavismului și fiind de bună seamă în număr bagatel, cu vremea au fost înghițiți de mediul, în care au ajuns. — Astăzi numai palide urme ne vorbesc, că aici a trebuit să trăiască cândva un neam, deosebit de spița slavă prin limbă, nume și obiceiuri.

*

FOIȚA RĂVAȘULUI

DUPĂ ALUNE.

Schită.

Sfârșit de August.

Toată firea, prinsă în dogoreala, pe care o varsă soarele-bobotaie, stă amorțită, ojelindu-și podoaba verde. Cășile satului, un mănunchiu bu-nișor, își adăpostesc albul pereților și coperișele de paie sub îmbrățișarea pomilor umbroși. Pe ulițele colboase se abat rar oamenii. E atât de dulce odichna, după o săptămână de frământare.

O boare lină, cu miros de otavă uscată, a-duce frânturi din cântec de vioară și strigături rupte, furate pe îndelete dela horă, din șura lui moș Mitru. Tineretul nestămpărat, își potolește focul, îngrămădit de o săptămână.

Și mai aduce boarea ceva... Amestec de gla-suri ascuțite, chicote ștregărești, inflorite și cu câte un scâncet... olălău și tărăboi — nevoie mare. Crezi c'au dat Tătarii, nu altă.

Toată puzderia de copii, — câți îi are satul — dela cei ce stau un »cuc« pân la ștregarii scăpați de poale lungi, adunați toți și închegați în ceată, ademeniți de alunele pornite în coacere, au părăsit hora — noroc pe cei jucători — și apucă calea aluniișului.

Is mulți, bată-i să-i bată, de pricolici, de să apuce toți numai o zi pe capu unui om cât de ghiabur, i-ar ronțai și opincile.

Înainte au apucat cei mai răsăriți, cu trăisti mai mari, pășesc cu greutate. Ii urmează apoi mulțimea, fetițe, băeți, mărunți, gălăgioși, cu obrazii roși de osteneală. Câte o fetiță, cu ochii umflați de plâns, târăie după sine, câte doi frățiori mai mici — de să-i vâri în o traistă — folticoasă cât decăt. Pășesc și ei vartos până dau de vre-un cotor. Apoi să-ți pui mâinile în urechi și să-ți vezi de cale! Se bat de pământ și trimbiță cât ce pot. Soriora năcăjită că rămâne de ceată, ne-putincioasă față de doi, plânge și ea. Ii mai în-carcă, ca vai de lume, în brațele-i fragede îi tâ-răie găfăind doi trei pași, îi pune jos și plânge eară.

Cei mai voinici chiuie, se inghesuie, aleargă ... și ear chiuie...

Curat oastea lui Fidileș-Vodă!

Drumul larg, croit pînre păpușoi, îi cuprinde pe toți și îi varsă în poala pădurii de tufarii, la o palmă de loc, din sat.

Cât ce ajung, dau năvală pe întrecute.

O vreme nu vezi nimic. Abia doar bieteale zburătoare, buimăcite de acest potop de holcă țes văzduhul în zbor, mirându-se pe limba lor. Auzi aluniișul cum părăie, răzbit de mâniși cum foș-nesc foile, ce ascund rodul încă în lapte.

Copii feciorași, cucuiați în vârful alunilor, îndoiaie cu ușurință crengile ostenite de povară vărsând în traiste fructele ispititoare.

Fetițele mai slăbuțe, frământă frunzișul us-cat, cu fețele ridicate, pline de nădejde la ce vor cerne frățiorii de sus.

— »Aruncă și mie nene și mie nene!»

Graiul lor rugător se amestecă cu freamătul frunzișului — și trece departe în spre sat, ca un zvon duios, drag.

Ici colo, țipete ascuțite răzbat pînre crengi. Cuprinsul pădurii aue prelung.

— »Nene, nene năi, uite la Nuța că culege alunele me-e-le! Tu ho-o-oațo! Te spui la nenea!»

Nenea, din vârful alunului dă un chicot im-cului hoț. Dar mititica de jos nu lasă intrată hoția.

— »Dă alunele ho-o-oață!» Hoția îi arată călcăile. Păgubașa o ajunge, o apucă de traista lungă, o culcă la pământ. Cea cu greșala se zvârcolește. Furatu nu l-ar da bucuros. Ea nu are nene, cine să-i scuture alune.

Păgubașa nu-i dă zor. Și amândoaue țipă și tăvălesc frunzele...

— »Nene-e-e!»

— »Mamă, mamă-ă!» Nenea ia sama. Plin de curaj se dă jos, traista sătulă îl ajută. Mi-çuța cu paguba prinde curaj, hoția se zvârcolește

În partea sud-estică a Moraviei, în nemijlocita apropiere de hotarul Ungariei, unde Beschizii Carpaților-mici se pierd în codrii de brad ai Moraviei, se află un ținut cunoscut până azi în limba poporului amestecat din Moravia sub numele: *Walosska*; Moravska Walosska, *Mährische Walachei*.

Dela Olmütz Walosska zace drept spre răsărit lângă granița Ungurească. Linia ferată dela Olmütz duce spre Pre-rau—Weisskirchen—Walachisch-Mezeritsch, centrul Valachiei din Moravia.— Walosska de azi are un teritor cam așa de mare ca țara Oașului. Loc muntos greu de măsurat cu ochii, împrejurat de înălțimi împădurite cu fag și urieși brazi cu crengile de policandru.

Satele toate sunt situate la poalele pădurilor ce să întind în sus pe coastele lungărețe ale Beschizilor-Carpatini, a căror cea mai mare creastă pentru Walosska e Trojanovitz, Mohila, cu piscurile Trojacka, Norici-hora, Cerna-hora și Lissa-hora. —

Aici sub aceste străji ale Carpaților se întind satele ținutului, care cu a sa numire te înduioșează și atrage și astăzi.

Cea dintâi comună la marginea nordică a Walosskei e Hotzendorf, cu 1900 locuitori dintre care 490 sunt Nemți, ceilalți slavi. Numele acestui sat poate deschide calea la multe păreri etimologice. — Vis-à-vis dar cu ceva mai spre Sud se întinde satul Murk, situat chiar sub poalele piscului Trojacka. E singura comună, care atât prin industria locuitorilor, cât și prin portul, ținuta și datinile acelora se deosebește în mod isbitor de celelalte sate din locuri mai deschise. Are 1500 locuitori, între cari și puțini nemți evanghelici. N'are fabrică, numai un firez. Păduri mari închid micul hotar al Murk-ului cu frumoase și bine îngrijite holde de săcară, orz și cartofi. — Toți locuitorii sunt lemnari, în orașele din apropiere Wal.-Mezeritsch, Bistritz a. H. Holeschau, Freiberg, Stramberg, — ei și cei din Hotzendorf vând lemne de foc. Fac vase și șindilă de brad. Prădesc capre și cele mai bune vaci de Kuhländchen. Portul lor se deosebește mult de portul altor sate. Ei nu poartă ghetete nemțești, vara umblă cu un fel de sandale de postav, iar iarna cu cisme.

Di Oberlehrer (Ed. Hawranek), care

de 40 de ani e dascăl în comuna Murg, îmi spunea că acum 30—35 de ani încă toți purtau haine de pânză făcută de sdravenele neveste de aici; bărbații purtau opinci de piele. Tot dl Hawranek de altcum ceh din lumea veche și mai bună, om deschis, pretinos și prevenitor — singurul ceh blând și pretinos cu care am avut treabă — m'a dus să ce cetăm o babă din sat, care și astăzi își păstrează hainele de mireasă în care s'a cununat. Vrea să fie îngropată iar cu haine de mireasă. — Toate aceste vestminte sunt de pânză de casă, brodate cu mâna, iar poalele pe din jos sunt tivite cu primă verde și albastră. Preste aceste vestminte îmbrăca un suman scurt cusut cu șinoare negre, iar un lat de pânză lucrată cu multă măiestrie servea pentru legatul capului. Pe frunte avea cunună de flori cu patru oglinduțe.

— Astăzi — zice baba — nu-i așa lumea — »Jetzt ist alles städtisch.«

O notă caracteristică a celor din Murk: sunt foarte superstițioși. Satul e plin de vrăjitori și babe învățate.

După trasul clopotului de seara de ai trage de moarte nu ți-ar da o lingură de lapte. Ci că atunci dă norocul din casă și laptele dela vacă. — Dacă pierde ceva lucru, fie acela cât de bagatel, ori i-se întâmplă ceva, îndată aleargă la călugărul din Fulnek să-i deschidă cartea. — Și nu este școală și putere, care să scoată din ei pornirile acestea. Cele mai mari și vechi familii sunt: *Merenda*, *Vojna*, *Krišan* și *Kisseli*.

Dela Murk, drumul de țeară bine îngrijit și plantat la ambele margini cu pruni și nuci, declinând puțin spre sud-vest ține spre *Walachisch-Mezeritsch*, scaunul cercului (Bezirk) Mezeritsch și așa zicând Capitala Walosskei. Orașelul Walachisch-Mezeritsch are 6000 locuitori. Toți sunt parte industrieși mici-mari, parte lucrători în fabricile de galanterie și postav, din loc, și în puternica fabrică de sticlă din orașelul *Krasna*.

Bietul țirgușor ziua se perde în pâlcurile de fum ce ese din hornurile roșii prinse pe la mijloc cu câte un brâu de fer.

Aici numai numele orașelului mai vorbește de urmele întemeietorilor valachi, cari de bună seamă au fost cei dintâi îmblânzitori ai acestor văgăune

din creerii Beschizilor, unde astăzi se resfătează și pufnește puterea vaporului și a electricității.

Dela Wal-Mezeritsch drumul de fer o taie spre răsărit pe lângă Valea-Beczwa, care susură prin bolovani și peste trei sferturi ajunge la Walachisch-Roznau, lăsând la dreapta sătulețul *Wesse/a*. Roznau e împrejmuit de cel mai sălbatec codru de brad, așa că în ceea ce privește clima se poate asemăna cu *Gleichenberg*. Băile dela Roznau sunt bine cercetate de morboșii de piept. Tot dela Wal.-Mezeritsch o altă cale ferată merge spre miazăzi până la *Walachisch-V.-Stetin* unde se și sfârșește. Astfel Wal. Klobouk, care dela Wal.V.-Stetin zace și mai jos spre amiazăzi, încă n'are linie ferată.

Aceste sunt satele ținutului cunoscut și numit și azi *Moravska-Walosska*. Locuitorii acestui romantic colț al Moraviei fiind întrebați îți răspund, că ei sunt Valachi din Walosska. Fac însă aceasta nu pentru că doar limba lor s'ar deosebi de limba cehilor din Moravia, — portul da — ci ca să nu-i confunzi cu ceilalți cehi din *Hanakei*, un alt ținut al Moraviei ce se estinde dela Walosska până mai la hotarul Austriei inferioare, până la *Napagedl*.

Încolo astăzi ei sunt slavizați, vorbesc limba cehă, bătrânii mai toți știu ceva și nemțește, dar generația mai tineră nimic. Slavizarea lor însă n'a decurs așa grabnic după cum i-se pare lui Miklossich. O cronică cehească amintește, că Walossi în număr de 10.000 s'au luptat vitejește împotriva lui Gavril Bethlen. (1623.) —

Un lucru încă nu pot să nu amintesc din viața locuitorilor din Walosska. Precum am amintit în unele din aceste sate locuiesc și nemți, dar în număr mai mic. Cehii sunt mai toți catolici. Și nemții au fost pân'acum. Azi însă în urma uneltirilor faimosului Archiepiscop dela Olmütz, *Kohn*, nu numai în orașe mai mari, ci și la sate nemții trec la luteranism. Causa e că vestitul arhieru, de origine dubioasă, se prea dase pe partea cehilor. Atât pe terenul social-cultural, cât și cel bisericesc urmărea numai interesele fudului neam ceh. —

Ținuta și faptele acestui *Kohn* au conlucrat foarte mult ca ura zăcută și

fără nădejde și strânge cu mânuțile traista cu alune — un pumn bun — la pept... Dujmanu le răzbit, abia găfăie. Dar traista o strânge încă.

— Un grohot răgușit — și alunișul răsună departe. Zgomotul de mai nainte amutește ca sugrumat. Nedumerirea se prelinge în inimile copiilor respirați prin tufe...

...Încă un grohot. Acum, izbucnește o amestecătură de țipete. Frunzele uscate, fișie răzbite de iuțala pașilor. Cei cu vrajba furtului lasă întratâta treaba. Groaza îi răpește și pe ei în vârtejul fugarilor. *Nenea* e cel dintâi, ce apucă cărarea spre lumină. Cele două învrăjbite, îl urmează! Traistele se bat de șoldurile fragede, acațându-se ici colo în scăieți. Fugarii, mândra oaste a lui *Fidileș-Vodă* — răsar acum sub bătaia soarelui. Zarea deschisă, le mai oprește în câțva bătaia inimei.

— Deodată, de sub boltirea frunzarilor îmbrățișate izvoarește un ris plin, sănătos ca un glas de clopoțel...

Fețele speriate ale copiilor arată neliniștea din sufletul cuprins de frică.

O cărare lăaturalnică aduce în lumină, doi hoțomani de copilandrii cu fețele înbușurate, cari se înecă de răs.

A. Melin.

Serisori prietenești.

București 18 Iulie n. 1906.

Dragă Li.

Ca un frate bun, ce-ți sunt, îți făgăduisem la plecare, să-ți dau descrierea, pe ilustrate, a impresiilor ce voi primi în Regatul român, în țara ce spune cu multă mândrie, la ori ce prilej, că e țara libertăților, și căreia un profesor al meu, din țara noastră »a asupririlor«, îi zicea că e »țara libertinajului«. Să nu zici, că nu sunt om de cuvânt, iată, abia am scuturat praful drumului și prind deja condeiul să-ți scriu. Dar nu pe ilustrate. Ști tu bine, că eu sunt dușman al fleacurilor dela modă, al păcatelor convenționale, și uresc albumul tău de ilustrate, vrednic de ori ce duducă cu păr lung și mintea din contra, precum uresc amorul, beția, flirtul hașișul etc. Da, câte o frumoasă vedere dela expoziție, dacă se va tipări în străinătate; vre-un cap »ideal« de femee, — a cărui model nici să nu bănuiești, că e din țara asta; un tablou de obiceiuri ale pământului, foarte orientale; sau vre-o caricatură de a marilor bărbați politicieni ai țării, desenată, adică nu; chiar fotografiată, de Iser, — vezi așa ceva o să mai primești și dela mine din când în când, să nu zici că eu sunt fanaticul principiilor mele. Asta ar fi pentru mine, român ce se asemănă cu stejarul, o mai grea acuză decât însuși renegarea da neam. Ei, sun-

tem noi germani ursuzi, ori maghiari sălbatici, ca să fim fanatici?!

Dar să las treaba asta. Iți cer însă una, înainte de a intra serios la scris, îți cer solemn să nu dai publicității aceste scrisori. O să-mi fie cam slobodă gura, și o să-ți scriu multe de toate, mai multe rele decât bune, ce nu îndrăznește nici însuși d-l Iorga, cel mai îndrăzneț român, să le spună în auzul tuturora. Vreau să fac și eu carieră în lumea asta, poate chiar să trec hotarele și să mă stabilesc aici (Ardelenilor le merge foarte bine în »țară«) și pentru a-mi îndeplini gândurile aceste nu pot să rămân om drept, cu inima pe buze. În țara asta poți să ajungi foarte departe, dar nu îmbulzându-te semeț, ci străcurându-te cu căciula în mână. Fi-rește și mai ușor încă, cu banul și puterea. Sunt aci foarte mulți haiduci ai legii, cari sunt ca atât mai mișei, că dela cel sărac răpesc bunul, și la cel bogat îl dau, reținând, firește, o bună cantitate pentru ostenețile proprii. Eu însă, n'o să pot beneficia de acest fel de căpătuire. Imi rămâne numai căciulirea, și de aceea te rog, ține în taină scrisorile. Te cunosc eu, pentru gloria de a fi editorul lor ești gata să-mi jertfești chiar binele. Așa suntem noi Ardelenii: vanitoși, și poate am muri chiar bucuroși, numai ca să ni-se pomenească numele cât mai des, și să ni-se tipărească cu litere cât pumnul. Știu, că nu o să fi de cuvânt și dacă îmi făgăduiești, dar totuși

amărâtă dintre cehi și nemți să se ivească și pe terenul bisericesc; astfel înăcriții prieteni de pe vremuri, astăzi sunt stăpâniți și de dihonă confesională.

Și aceasta ură trebuie să o simțescă chiar și străinii. Cu mai mulți preoți mi-s'a întâmplat, că prezentându-mă și rugându-i de unele deslușiri, nu voiau să vorbească nemțește, ba nici latinește. — Pe ușa fiește căreia casine *Ceski beseda* poți ceti lozinca: *Suntem cehi, trăim, suntem stăpâni.* — Dacă printr'un sat ceh trece o trăsură de nemți, bațoii și băetani de pe stradă încep a fluera și a da un fel de mugit ca de capră. — Prieteni de pe băncile școlii, nemți și cehi, azi nici că se salută.

Atât asupra Românilor din Moravia ceea ce ar fi de interes obștesc. Noțiunile istorice și materialul folkloristic atât de prețios la desgroparea trecutului unui popor și adunat cu multă trudă poate să ne dea și mai multă lumină și să ne facă să credem și mai tare în scrisul nostru. —

Dr. C. Pavel.

Statul, Biserica și Școala.

(Urmare.)

3. Tendința aceasta — abstrăgând dela vătămarea drepturilor esențiale prin monopolul școlar — este cea mai periculoasă și pentru celelalte drepturi ale bisericii, pentru că de regulă trage după sine subordonarea bisericii pentru scopurile statului național. Aceasta ni-o dovedește faptul, că toate acele state, cari și-au pus de țintă principală atare *unitate națională*, pe tot locul au voit a *folosi biserica de instrument*; și alcătuiind biserici neatârnoate de capul bisericii, au voit să desfacă biserica universală unită în tot atâtea bucăți, câte naționațități.

Aceasta însă așa de mult se împotrivesc chemării, ce o are biserica pentru lumea întreagă, și independenței ei, ba după dovezile istoriei chiar și intereselor statelor, încât chiar și protestantul Frantz o osândește zicând:

»Din punct de vedere național preotului în tot cazul i-se poate impune de datorință promovarea naționalității (germane), dar din punctul de vedere al religiei creștine, ar merita o imputare grea, dacă și-ar subordina datorințele sale bisericești intereselor naționale.»

Chiar pentru aceasta el osândește preoțimea anglicană și întreabă:

»fagăduiește-mi. Iluzia liniștește, — ales pe fiul unui popor, ce trăiește din iluzii.

Ce m'a îndemnat să pornesc la vatra celei mai mari și fericite fiice a națiunii române (așa zice României Jules Brun, în prefața romanului său: »Moșneagul dela Pind«, spunând că mai sunt dela aceeaș mamă patru surori: întristata Transilvanie, înstrăinata Istrie, întunecata Basarabieși sfâșiata Macedonie) tu nu ști chiar bine. Tu crezi, că m'a mânat dorul expoziției admirată mai ales de noi, Ardeleni, — ca să am pe urmă cu ce mă mândri la tinda și la manda, rămași acasă din entuziasm economisit, ori chiar economie »entuziastă«, ori ca să-ți pot scrie ție de impresii, pe a cărora mărturisire verde, necruțătoare, voi o luați drept imitare a frunțașilor articali din Sămănătorul.

Te înșeli dragul meu. Vor fi având mulți acest indemn, al meu însă a fost mult mai personal, mai egoist: dorul de a cunoaște din apropiere pe »frații« nostri din România liberă, (mai este una și »neliberă«?) îngrijitor de deosebiți de noi în cultură, la temperament și la aptitudini. Aveam întru întâi gândul să petrec aci măcar un an întreg. Voiam să fac aceasta tocmai în inetrul unității noastre culturale, despre care se făcuse atâtea vâlfă fără cap, mai an. Atunci, chestia declarată de importanță vitală, mântuitoare de neam, se credea rezolvată prin nădejdea, că se va afla un mijloc oare care, — iubirea de

»Ce rezultă din aceasta? Mai întâi absolutizmul statului, căruia clerul i-a devenit instrument, căci vechile libertăți ale bisericii galicane nu erau altceva decât — cum zice și Fenellon — *potius servitudines quam libertates*. A doua urmare fu *pofta de glorie*, căci însași biserica a conlucrat ca naționalitatea franceză să fie ca un lucru sfânt, iar gloria Franciei ca gloria lui D-zeu. Și chiar pentru că în loc ca preoțimea franceză să fi luptat contra principiilor păgâne încă ea le-a dădăcit: au adus nefericire nu numai asupra Franciei, ci a promovat în mare măsură și resbelele, prin cari ambiția franceză a fost atâta timp ca și sbiciul lui D-zeu asupra Germaniei și asupra Europei întregi. Este curios deci, că în Germania unii (Bismarck) mai ridică acuză contra preoțimei catolice, că ei după doctrina bisericii mai mult se țin membrii ai bisericii catolice decât ai naționalității germane. Barem că, dacă preotul german s'ar însufleși așa de tare pentru gloria germană ca francesul pentru cea franceză, italianul pentru cea italiană etc. arunci întreb din ce ar consta aceasta glorie? Sigur numai din învingerea ce ar câștiga-o pe rând unul asupra celuilalt, cu toate că gloria adevărată nu o constituiesc învingerile esterne, ci escelarea în noblețe, știință și moravuri¹⁾.

4. Realizarea unității în limbă și naționalitate prin monopolul școlar, e un pericol mare pentru toate drepturile civile și omenești, căci, cum pretinde statul, dacă interesul îl îndreptățește pe el, a nimici dreptul de instrucțiune și educațiune, atunci nu mai este alt drept, pe care să nu-l poată nimici, căci nu există nici unul, care ar fi mai sfânt decât acesta. Nu s'ar recere pentru aceasta altceva, decât a aduce înainte ca pretext interesul național, căci abia este chestiune, căreia cu puțină sofisterie să nu i-se poată aplica punctul de vedere național, cum o face aceasta bună oară liberalismul maghiar, deneșgând statorirea dreaptă a votului electoral, sub pretext național, de fapt însă numai pentru a susține la cârmă stăpânirea sa de partid.

Acest scop ar trage după sine inevitabil confiscarea tuturor drepturilor și concentrarea acestora în mâinile guvernului, adică cea mai periculoasă centralizare, care ar sluti, ar ucide toată libertatea, precum și progresul și emularea împreună cu acestea.

Pentru mărirea esternă a statului național, pentru unitatea în limbă și naționalitate ar cădea jertfă mărirea singuraticilor și însași mărirea adevărată internă a statului.

Aceasta o prevede și Mohl, când scrie:

¹⁾ Frantz op cit. pag. 97 șcl.

neam, ideală și dornică a oare cui — de a face posibilă fiecărui student român afară de Regat, viețuirea în capitala Regatului, măcar un an de zile.

Acel mijloc însă, — nu cumva să te pună păcatele la concluzii pesimiste! — până în ziua de astăzi nu s'a aflat. Am aflat eu în schimb, un altul, mult mai bun. Și ți-l spun și ție ascultă.

După ce terminăm studiile univertitare, dar noi studenții în drepturi deja în al treilea an, ori ceialalți în timpul ori cărei vacanțe (firește, excepționând capul, când, pentru mai mare siguranță, ai tământat examenul până la toamnă) putem să petrecem un an întreg ori numai câteva luni în capitală, angajându-ne fiecare la vreun post cu leafă. S'ar putea chiar institui un birou central aici în București, care să îngrijească de aceasta. Biroul ar căuta să dea loc la cutare avocat, studentului la drepturi, în careva bibliotecă — studentului în litere, pe la spitaturi, studentului în medicină etc. Se înțelege asta o spun numai așa, de pildă, ce permite excepții. Mi-se pare, foarte practic, de un îndoit folos așa, găsind astfel fiecare posibilitatea de a se familiariza cu terminii românești a branșei de știință în care s'a specializat — un bine ce nu-l ști prețui numai acel ce ia în samă, că noi făcând studiile la școli, dar mai ales la univertități străine, cunoaștem foarte slabi espresia știen-

»Monopolul școlar de stat conduce nemijlocit la sistemul educării naționale, care privește pe individ numai de o parte a întregului politic și-l ține de instrument pentru a jungerea scopurilor sale politice; însușirile proprii ale talentelor și ale referințelor nu o ia în considerare și pe teren spiritual nu admite nici o dorință, nici o pretenziune. Un astfel de sistem este cea mai dură robie, căci nu face numai din trup slugă statului, ci îi jertfește lui întreagă dezvoltarea activității spirituale, chiar și scopul mai înalt omeneșc il sacrifică statului¹⁾.

Statului? O, nu — ceea ce e o sclăvie și mai dejositoare — partidului dela guvern; căci centralizația pretutindenea a dat naștere celui mai teroristic guvern de partid. În locul unității naționale ar cădea jertfă scopurilor egoistice ale stăpânirii tirânești de partid: tot dreptul, toată libertatea și mărirea individuală, întreagă mărirea adevărată a statului.

Să ascultăm cu privire la această chestiune și pe aceia, cari au luat parte la confirmarea ei.

»Nu e nici o promisiune — zice Emil Montegut, vestitul scriitor dela *Revue de Deux Mondes* — pe care revoluțiunea franceză să fi fost în stare a o împlini.. Luați înainte cele mai bune și cele mai de frunte idei ale aceleia și vă veți convinge că a cauzat rele cu mult mai mari decât cele ce voise a vindeca«.

»Pe terenul politic — zice *Renan*²⁾ — monarchia cea veche, în ce privește naționalitatea, a stat atât de sus, cât după căderea ei, națiunea nu mai fu în stare a ajunge înălțimea aceea«. »Revoluțiunea — zice *Laufrey*³⁾ — punând mâna pe toate, sub pretextul de a promova toate, a stricat toate interesele. Ruinarea spiritului familiar, nimicirea autorității părințești, sluirea industriei, merunțelirea fără de sfârșit a averii și a indivizilor: aceste-i sunt fructele«...

»Acel sistem — scrie *Taine* — care pune statul pretutindenea.., care eschide ori ce activitate paralelă a corporațiunilor încă și aceea pentru care statul nu e capabil; care voiește ca statul să monopolizeze ori ce simțământ și voință, acest sistem absurd, care provine din contractul social, este incompatibil cu libertatea și cu adevărata mărime«.

Cu privire la Germania Frantz ne desemnează urmările literalizmului național zicând:

¹⁾ Rob. Mohl Politik, tom. II. pag. 99.

²⁾ M. Broglie în vorbirea din senat ținută la 13 Martie 1882.

³⁾ Laufrey *Histoire de Napoleon I.* 2 pag. 130.

țifică și terminii corect românești, pe cari îi făurim noi de obicei prin a traduce prea puțin liber espresia maghiară, ori prin a romaniza terminul latin. Destul atât pentru tine. Las că o să cețesti mai multe despre tema aceasta, în foiletoanele mele. Știi »Paginile dintr'un ziar«, ce se publică — deoarece încă nu mi-le-a cerut, cu leafă, vre-un ziar mai răspândit — în *Gazeta de Duminecă*. Până atunci fi cu răbdare și bațeti capul și tu cu marea problemă. Eu unul voiu încerca să dau exemplul viu și îndemnător pentru rezolvarea în chipul propus de mine. Voi căuta angajamente la unul din multele »ziare de tot soiul ce apar aci. Deși munca de gazetar, aproape monopolizată de ovreul răbduriu, se plătește aci slab de tot: așa ca 80 lei pe lună.

Venirea mea în Țară mai are încă un indemn: datorința, ce am, de a întoarce vizita celor trei prieteni ai mei, din jurul Severinului. Ști, îți mai aduci aminte, că pe când eram elevi la liceul din Beiuș, eu și doi colegi din Maramureș, rarea aves, țineam corespondență interșcolară, cu alți trei elevi ai liceului din Severin, fără de a ne cunoaște. Ne însuflețea idealul de a înjgheba în chipul acesta legături de trainică frăție, bazată pe cunoașterea reciprocă a situațiilor și a forțelor noastre, întră tinerimea — odată bătrânime — neamului român din toate ținuturile răzlate, chiar și Macedonia.

Ideia profesorului Armașu, din Severin,

«Acesta e ca și edificarea turnului dela Babilon. Toate le întrebunțază pentru centralizare și politica de predominare, numai ca să câștigăm un nume care să ajungă până la ceriu. Dar și Cel de sus din ceri încă-și ridică glasul ca să mestece limbele fiilor omenești; căci limba este espresiunea internului, ear în acesta conceptele, convingerile, aspirațiunile deja s'au și amestecat. Dacă centralizația aplică cu forța și cu confiscarea drepturilor timbrul său asupra țării, cu atât mai curund își va lua începutul distrucția, disoluția partidelor vechi în partide din ce în ce mai mitite, disolvarea legăturilor sociale prin mișcările muncitorilor, cari se înmulțesc pe zi ce merge, încordarea la toate granițele publice între poporul German și cel negerman, certele între naționalități și în fine, disolvarea dreptului public și a dreptului poporului. Aceste sunt urmările edificării aceluia turn babilonic. Cu cât mai iute și mai sus se ridică, cu atât mai sigur trebuie să se surupă de sine»¹⁾.

Zidirea și mărirea statului național ar înpedeca-o deci însuși statul, dacă sub pretextul limbii și naționalității și-ar pune mâna prin monopolul școlar pe întreaga ocărnuirea spirituală a națiunii. Dar chiar dacă ar putea într-o adevăr întări statul prin aceasta — ceea ce e absurd — nici atunci nu ar avea dreptul a-l întări în paguba drepturilor sociale, căci ori ce tărie și ori ce interes de stat, ba însuși statul chiar, numai pentru aceea e necesar și bun, ca să apere drepturile oamenilor.

Aceasta direcțiune politică nici că e altceva decât rentoarcere dela b. za creștinismului la principiile păgânilor, cari perzând principiul curat al desențiunii dela aceeași părinți comuni și al scopului comun, fiecare cunoștea numai stat național, religiune națională, limbă și drept național, în toți ceialalți, care nu erau ei, vedea numai dușmani, barbari, pe care se nizuea a-i apăsa, a-i nimici, ca să cucerească, ca romani și macedoneni lumea întreagă.

Chiar pentru aceasta, este un sistem învechit acesta, care nu are ce mai căuta în civilizațiunea creștină.

¹⁾ Taine. Les origines de la France contemporaine.

²⁾ Stim. a. M. L. tom IV.

Cu 1 Sept. începe nou abonament

la

„Răvașul“ Pe $\frac{1}{4}$ de an costă 90 fl.
 „ $\frac{1}{2}$ „ „ „ 1.60 „
 „ 1 „ „ „ 3.20 „

după model apusean, dar cu gând românesc. Avea și un sistem, un regulament oare care corespondența noastră. Un paragraf sfātuia tocmai, ca corespondenții să se întâlnească pe urmă, să trăiască cât se poate de mult împreună, cercetând unul pe celalalt. Numa așa puteam să ne cunoaștem »mai amănunțit«, să adunăm amintiri și impresii comune. Numai așa se putea întări cu adevărat frăția noastră, de care era și este nespuse de multă nevoie. Tu nici idee n'ai cât de puțină cunoștință au aștia de aci despre noi Ardeleni. O să mă plâng mai incoala. Noi tuseșe ne întâlnirăm la sărbările dela Putna, mai zăbovirăm prin Bucovina, cutreerăm o parte a Maramureșului bântuit de ciună, iar prietenii noștri purceseră singuri cătră casă, prin inima românismului: Munții-apuseni, cale de vre-o 20 de zile. Cât au contribuit excursiile aceste la consolidarea în cugete și în simțiri — și în cunoașterea proprie, temeiul acelor s'ar putea prețui numai dacă ele s'ar repeta an de an, consecvent și stăruitor, de toți cei mai buni.

Ne întâlnirăm și anul trecut, nu chiar cu toții, dar cu alții, la sărbările dela Sibiu; iar anul acesta plănuirăm o excursie în Regat, dela Severin până la curtea de Argeș, prin romanticii munți ai Banatului-oltean, plini de amintiri istorice, mănăstiri și cetăți, mai mult mănăstiri, decât cetăți — ceva caracteristic. Vom și face excursia, am să ți-o descriu, numai să-i vie rândul.

Scrisoare din Sătmar.

Adunarea despărțământului Sătmar la Borlești în 12 August.

De când politica stăpânitoare pune zăgaz pe toate terenurile manifestațiunilor noastre românești, însemnătatea »Asociațiunii« ca factor cultural în viața poporului român din an în an devine mai simțită. Azi numai »Asociațiunea« o avem ca așezământ, care cuprinde în sine întreg poporul nostru, din toate păturele, clasele și confesiunile. Și de când adunările despărțământului Sătmar-Ugocia s'au încetățânit prin comitatul nostru — de atunci adunările noastre culturale s'au prefăcut în serbări de înfrățire a cărturarilor cu țărani nostri.

Ploile torențiali din acele zile pe mulți iau reținut a se prezenta în 12 August la Borlești —, totuși în rari locuri am văzut adunat atât popor și inteligență la un loc. Datu-și-au aici loc de întâlnire Bihorul cu Chiorul, Sălăgiul cu Aradul, ba avut-am oaspeți chiar și din România.

Se umplu de mândrie inimile noastre, când vedem an de an, cum aleargă Românii din toate părțile, ca să participe la serbările noastre culturale. Mare animație a produs sosirea la adunare a ilustrului nostru bărbat, a d-lui George Pop de Băsești, care nu lipsește de nicăiera unde e vorbă de cauză românească. Fost-au reprezentate părțile Chiorului prin d-nii Nicolae Nilvan și Racoți, d-l Vasile Barbul jude regesc, din Solnoc a venit la adunare, iară alții din părțile Crișului repede și ale Torontalului.

Adunării a premers slugirea sfintei liturgii. Liturgia a fost celebrată de trei preoți, iar predica a fost ținută de harnicul paroch din Săsari d-l Alesie Pop. Predica d-lui Pop dela liturgie și disertațiunea d-lui Const. Lucaciu dela adunare abună samă au fost punctele cele mai însemnate ale adunării din 12 August. Biserica spațioasă din Borlești ticsită de popor, care absorbea cu drag toate cuvintele din vorbirile numiților oratori. La finea liturgii directorul despărțământului a ridicat părăstas pentru suflutele repausațiilor membrii ai »Asociațiunii«.

La $\frac{1}{2}$ 11 s'a deschis ședința prin discurs presidial, (il vom publica. R.) a urmat raportul d-lui secretar Dr. V. Lucaciu despre activitatea despărțământului și al d-lui cassar Marchiș despre starea casei. Acestor raporturi a urmat disertațiunea d-lui Const. Lucaciu predată cu o vervă oratorică, încât a fost întreruptă de dese aclamări entusiaste. La propunerea d-lui Nicolae Nilvan s'a decis tipărirea disertațiunii și distribuirea acesteia între popor. Ședința s'a ridicat după oarele postmeridiane. Adunarea viitoare va fi în Mocira lângă Baia-mare. În părțile Careiilor nu ne mai primesc.

A urmat banchetul, la care au participat 94 de înși. Înainte de începerea petrecerii cu dans, s'a improvisat un concert, s'au cântat mai multe piese naționale, iar domnișoara Tulia Ternovean și tinerul jurist d-l Vasile Lucaciu au declamat. Seara o petrecere animată, a rare ori ni-se dă prilejul a vedea o cunună atât de frumoasă de doamne și domnișoare — cum ni-s'a dat la petrecerea din Borlești. Romana s'a jucat în trei

Văd, că nici peste granițe nu am trecut încă. Am uitat să plec, în lucru mare cu poveștile. Pățesc și eu ca baciul Tripon, care uită mănăcarea pe farfurie de dragul poveștii. Ce să fac; mi-se îmbulzesc amintirile și impresiile de nu le mai pot orându — un adevărat ghiveci. Tocmai după gustul tău. Tu zici, că e mai interesant așa.

Pentru scrisoarea de azi e prea târziu să mai plec, voi pleca deci în cea de mâne ori poimăne, nici eu nu știu, când voi apuca la puțin răgaz.

Mă închin de sănătate etc.

Sever Dan.

— E de un folos neprețuit de mare pentru fiecare damă ca să știe cum are să-și păstreze frumsețea chiar și până la o vârstă înaintată, cum poate să se apere în contra influințelor stricăcioase ale soarelui și vântului, cum poate să înlătore de pe față toate necurățirile, cum sunt: alunițele, peștrulele de ficat, bubițele de fierbințeli; zgrăbunțele și altele. Contra tuturor acestora e mijlocul cel mai sigur pomada de față: *Margit-Crème* a lui Földes, scutit prin lege, care nu conține nici plumb, nici argint viu. În urma folosinței ei dispar în puține zile creșturile de pe față și pielea capătă o culoare fină, tineră și îmbujorată. O thigie mare costă 2 cor., una mică 1 cor. Se poate procura la: *Földes Kelemen* apotecar în Arad și în fiecare farmacie.

coloane. La petrecere s'a resimțit oare-și care boicotare față de acele familii, a căror părinți s'au dovedit slabi Români la alegerile trecute.

Nu știu, bine a fost pusă în pracsă aceasta procedură față de unele ființe nevinovate ori ba, dar discursul tinerului tehnic d-l Gavril Barbul ținut în pauză a fost la loc. Numitul domn într'un discurs avântat a desfășurat chiemarea femeii române, și dacă domnișoarele doresc a dansa la viitoarele petreceri românești să cultiveze în familie simțul românesc, să converseze românește și să citească ziare românești. Dacă Românii din Sătmar voiesc a se afirma ca atari, atunci politica cu doi bani în trei pungi nu poate dăinui mai încolo între noi. Iar dacă cutare domn oaspe a dus în ceva lipsă la adunarea din Borlești, ca stăpânul căsii, cer scusele tuturor, m'am silit a satisface pe toți, dar vreme bună n'am putut face.

George Șuta.

Un cuvânt de deschidere

rostit de d-l George Șuta la adunarea »Asociațiunii« în Borlești.

Vă săluta cu iubire frățească, pe cari dragostea de neam v'au adunat la aceasta serbare românească.

On. Adunare! Sunt adevăruri, cari pururea adevăruri rămân. Astfel de adevăr e, că un popor nu e o amestecătură de oameni, pe care o întâmplare oarbă a sorții ar fi aruncat'o pe țermurii unui rut, ci e o ființă pe care D-zeu prin cuvântul său sârbătoresc »să fie« a plăzmit'o, e un organism viu, care cu calitățile, cu aplicările, cu datinele sale și cu limba sa are să vieze în decursul veacurilor; căci în sinul vecinicei puteri tainice se îngrijesc de existența și viețuirea popoarelor. În creațiune, spune un învățat — cei mai puternici doi motori sunt: boldul de a-și păstra fiește care ființă »eul« său și de a-și menține genul seu. Plantele, mineralele, traiul în părechi al animalelor, desvoltarea omenimei, rivalitatea și resboaiele popoarelor dovedesc, că în natură domnește un instinct, de a-și păstra eul său și de a-și menține genul său, specia sa. Un popor să naște pe lume, cum răsare un munte, cum se formează o mare, cum se compune o familie de albine; dar muntele cu picururile sale, alvia riului cu apa sa, câmpiile cu rodurile sale, poporul cu însușirile, cu obiceiurile sale, cu tradiția și istoria sa viază, sustă, lucră, influențează, plăzmuește, pretinde, se luptă, se desvoaltă în sinul vecinic al provedinței.

On. A! Înainte de asta cu 2000 de ani din bătaia Vulturilor romani cu Bălaurii Dacilor s'a născut poporul nostru. Vulturii au ieșit biruitori asupra Bălaurilor, și împăratul Traian ne-a adus cartea de botez din Roma, și ne-a dat numele de Român.

Veacuri de-arândul s'au străcurat în marea nesfârșitului și numele poporului împărat de odinioară se părea șters din cartea vieții a neamurilor.

Ați auzit de povestile noastre românești cu feți frumoși, cari încăleacă pe cai înaripați și pleacă în lumea largă, bătând la porțile împărăților și boierilor întrebând după Ileană Consăngeana, fata frumoasă de împărat, cu păr de aur. Aceea fată frumoasă cu păr de aur a fost limba românească. Și știți unde a aflat'o făt frumos? în coliba țeranului. Poporul român așezat între Răsărit și Apus, luat roată de neamuri străine, din mărirea vremilor trecute în aceste zile negre nu și-a păstrat altă ce decât limba.

Pentru nimic nu a îndurat atâtea prigoniri, pentru nimic nu s'a vărsat atâtea sânge, ca pentru limbă; căci fiește care popor zice Bartha Miklós — voește a trăi cu acela drept, cu care trăește furnica, rânduneaua sau oaia, căci fiește care recunoaște dreptul furniceii, a rândunelei sau a oaii să rămână furnică, rândunea sau oaie și nimeni nu pretinde dela furnică să se prefacă în căraș, nici dela rândunea să se strafarme în broască din tău. Dacă economul samănă grâu, nu așteaptă din sămănătură trifoiu; așa provedința dumnezească, când așează pe un petec de pământ o viță de alt neam, de altă obârșie, de altă limbă, așteaptă că acel neam de popor cu cântecele, doinele, povestile, basmele cu tradiția să se vieze, să se desvoalte și să-și păstreze, datinele calitățile sale, limba sa; căci un popor care se lapadă de aceste, lasă să piară o comoară concrezută lui de provedință și păgubește omenimea întreagă.

În suflutul fiește carui popor a așezat D-zeu ca într'o mină lucruri de mare preț, așa și în viața suflutească a poporului român a depus provedința comoara cea mai scumpă naționalitatea, romanitatea lui. Deși urgia veacurilor a uscat cele mai nobile vițe ale neamului nostru, dar țaranul în bordeiul său ne-a păstrat comoare de cuvinte pentru literatură, doine frumoase pentru

poesie, ostași vitezi pentru țară, motive pentru industrie, moral pentru viața publică, iubire de patrie și dragoste de neam. Și precum știința desface și alege: miere, spirt, culoare, miros, căldură, lumină din cărbunii de piatră, așa scoate cultura la lumină acele izvoare de energie și forțe, ce în organismul viu al unui popor servesc de suc al vieții.

Spre acest scop s'a înființat »Asociațiunea« pentru literatura și cultura poporului român, că energia aceea, ce de veacuri era înactivă, înțeleasă, ce dormita să o deștepte la o viață nouă, să aprindă lumină în sufletul țaranului, să-i descopere trecutul, să-i desemne viitorul, și începând dela vlădică până la opincă să conlucre cu toții la luminarea și înălțarea poporului. Iar prin cele 50 despărțăminte să între în cea mai aproape atingere cu poporul, prin înființarea bibliotecelor, prin prelegeri practice și prin scrieri populare, să-i dea carte în mâna țaranului, răspândind la aceste tot felul de învățături folositoare. Conduși de acest dor sfânt s'a adunat și despărțământul Sătmăruului la Borlești, cum se exprimă Nicolae Iorga: »pentru a sufla duh de iubire și frăție, față de săraci cu averea și învățătura«. Natura numai un sfat dă, dar acela nu suferă discuție: înaintați, faceți progres. În viața nici unui popor nu este stagnare; ori înaintea, ori dă îndărăpt, dar înaintea susține neamurile, iar dă îndărăpt le duce la groapă. Inse înaintea se face numai prin cultură.

Onor. Adunare! Trăim în timpul vaporului și al electricității, toate popoarele propășesc cu pași de urieși. Și în aceste frământări ale popoarelor — e dureros, când vezi că cărturarii, preoții și dascălii noștri nu se pasionează de cultura poporului nostru. Noi românii aproape de loc nu avem domni, trebuie să prețuim poporul, să simțim cu el, pentru că am fost, și suntem eșiți din sinul lui din opincă. Noi trăim din sudoarea lui, noi ne hrănim viața noastră sufletească din izvorul cel mai curat — dela popor, și în lupta aceasta sfântă suntem legați nedespărțiți de popor, ca apostoli și luminători chemați ai neamului nostru. Asociațiunea e singură expresiune recunoscută de puterea de stat, — a unității naționale a celor trei milioane de Români din regatul ungar.

Fiește care popor e o rază din lumina vecinică, și popoarele cred despre sine că-și au misiunile sale proprii în sinul vecinicii. Da, întru adevăr își au: a produce lucruri mari și nobile și a naște bărbați aleși. Popoarele numai până atunci trăesc, până împlinesc astfel de misiuni. Dacă un popor a încetat a produce ceva bun și nobil, ce rost are de a mai exista. Dacă dintr'o mină a-ți scos tot aurul și argintul, ce faceți cu ea? O lăsați goală, demolată, afumată, distrusă de foc. Ce lipsă ar mai fi de ea? Nu se află cu ea nici aur, nici argint. Dacă a-ți stors tot suc dintr'o portocală, ce faceți cu coaja aceleia? O aruncați. Aceea-și face D-zeu cu un popor. Scoate, ca un băieș din viața lui sufletească, tot ce e sublim, dumnezeesc și dacă numai află în el nimic, îl aruncă dela sine. Istoria multor popoare dovedesc acest adevăr. Oare poporul român împlini-și-va aceasta misiune, ca să poată sta cu fruntea deschisă înaintea judecătorului drept? oare putea-va zice: Oh Doamne! În lume cât am stat, pe Tine te-am reprezentat.

Filon V. Tat.

După ce am dat portretul regretatului cleric, care s'a făcut întemeietorul *orfelinatului*, ce va să fie în Blaj, — ni-s'au trimis de un prieten al reposatului și unele date ale vieții lui.

S'a născut în 15 Iunie 1880 din părinții Teodor Tat, fost paroch în Sângerul-de-Câmpie și Netti născută Săucan. Tatăl său muri în 10 Martie 1887, iar mamă sa în 3 Ianuarie 1895.

Studiile și-le-a făcut în Reghin (I.—IV. cl.) la Sași, iar gimnaziul superior în Blaj și Năsăud, unde și depuse examenul de maturitate. Se hotărî să pășească pe cariera preotească, fu primit în seminariul archidieceșan din Blaj, unde absolvă în 1903 cursurile teologice.

După cum aminteam mai sus, în 1887 regretatul Filon V. Tat rămase orfan de tată, iar cu începutul anului 1892, în etate abia de 11 ani, rămase orfan de ambii părinți. Atunci dimpreună cu soru sa Virginia, măritată Iuliu Grama, au fost luați sub îngrijirea mătușei lor Lucreția m. Stoica, soră a mamei lor. Ori cât de bine au fost îngrijiți de aci înainte, lipsa mamei și a tatălui i-a muncit amar. De multe ori îmi spunea:

Tu care nu ești orfan, și să mulțumești lui D-zeu din toată inima ta, că nu ești, nu vei înțelege starea unui orfan, de ți-aș spune-o în orice cuvinte, fie acele cât de sugestive, dar n'am descris starea tristă a unui orfan.

Ce privește apoi caracterul său e foarte cu greu să se exprime omul, fără frică de a cădea într'un extrem sau altul, fără a spune sau prea mult sau prea puțin. A fost franc și în francheța sa a mers până acolo, cât nu considera întru nimica aceea, ca-și câștigă antipatia multora. Chiar cuvintele scripturii: *De ași plăcea oamenilor, n'ași fi șerbitorul lui Christos.* (Galat I. 10).

Inima sa nobilă însă o caracterizează mai pe sus decât toate fapta sa din urmă, coroana unui suflet nobil: *fundațiunea sa pentru orfanotrofiu.*

Noi, cari nu suntem orfani, nu putem ști ce e viața de orfan, nu vom putea nici aprea cum se cade fundațiunea lui. Vor aprea-o orfanii, ale căror lacrimi le va șterge fapta nobilă a regretatului orfan. Câștigă în însămnătatea sa fundațiunea amintită și prin aceea, că e făcută de unul dintre aceștia mici. Și aceasta va trebui să ne îndemne pe noi acești mici, cari am fost colegi cu dânsul, să facem o propagandă întinsă pe toate căile, ce ne stau la îndemână pentru augmentarea fundațiunii.

CĂRȚI DIN ORI CE PĂRȚI

Reteag, la 23 August 1906.

La 12 Aug. n. a avut loc în Reteag petrecerea de vară aranjată de inteligența română și tinerimea academică din jurul Reteagului în favorul s. biserice gr.-cat. din loc. Au participat oaspeți chiar și din depărtări considerabile, deși timpul nu ne-a favorizat și deși au fost două sfințiri de biserică în acea zi: anume în Ciachi-Gârbou și în Șieu-Odorheiu, cari au atras mulți din oaspeții obicinuiți a veni la petrecerea noastră.

Deși mai puțini ca de altă dată, petrecerea a fost destul de animată, și a fost ca de obicei petrecerile în Reteag, — curat românească. Am putut saluta și două costume naționale, unul purtat de domnișoara Sabina Silași din Săplac (Gherla) și altul purtat de domnișoara Rău, fiica preotului Nicolae Rău din M. Borgo. Dorim, ca pe viitor să putem saluta mai multe costume naționale, cari șed atât de bine drăgălașelor noastre fetițe.

Venitul petrecerii a fost de 125 coroane, din care subtrăgând spesele în sumă de 58 cor. 60 fil., rămâne venit curat 66 cor. și 40 fil., care s'a predat cassei biserice gr.-cat. din Reteag.

Oferte benevole și suprasolviri au intrat dela următorii prea stimați domni:

1. Iulian Bogdan, căpitan ces. și reg., ofițer de economie în Kösseg 5 cor.
2. Alexandru Suci, învățător pensionat și doamna soție Elena Suci din Mediaș 10 cor.
3. Doamna văduva Luiza Pop Reteganul, și fiica sa domnișoara Eugenia 4 cor.
4. Alexiu Bogdan, oficial reg. în retragere și proprietar în Cusdriora 10 cor.
5. Ioan Oltean, preot în Suci de sus 10 cor.
6. Teodor Brehar, preot Selesci 3 cor.
7. Drd Ionica Oltean, Suci de sus 2 cor.
8. Ioan Goron, jurist Cusdriora 2 cor.
9. Gregoriu Cinutereiu, preot Ambrisiu 2 cor.
10. Petru Anca, notar Negrilesci 80 fil.
11. Grigore Dragoșiu, preot Sântmargita 80 fil.
12. Valeriu Deac, preot Ilișiu 1 cor. 60 fil.
13. George Isai, preot Ciceu Cristur 40 fil.
14. Familia Boroș, Sz. Feleac 20 fil.
15. Dr. Vasile Moldovan, profesor de theol. Gherla 80 fil.

În numele reprezentăției biserice gr.-cat. din Reteag exprim mulțămintă publică atât prea stimaților domni și doamne, cari au trimis oferte, cât și celor ce au suprasolvit. Așisderea exprim mulțămintă publică tuturor prea stimaților oaspeți, cari din depărtări mai mari și din apropiere au

luat parte la petrecere și exprim în urmă mulțămintă tuturor domnilor din comitetul arangiator și în special tinerimei academice, cari toți prin spriginul lor moral și material au contribuit la buna reușită a petrecerii și-i rog și pe viitor de prețiosul sprigin.

Ioan Sonea

preot gr.-cat. local.

Dela Sibiu la Cluj.

— O.escursiune pe jos —

Ieri, în 30 August sosiră la Cluj doi tineri, turiști dintre cei mai interesați și mai românești. Unul absolvent al liceului »Traian« din Turnu Severin, celalalt — fratele poetului nostru Goga din Reșinari. Ei plecară dela Sibiu pe jos și au făcut tot așa o călătorie de 40 de zile de vară; nu ca record de distanță, ca să alerge și să se poată lăuda cu lungimea drumului bătut, ci ca record de cunoaștere a pământului și poporului românesc din Ardeal. Linia ce au parcurs se prezintă într'un interesant zic-zac, dar trece peste pământul istoric al munților apuseni, și leagă două puncte foarte deosebite ale culturii românești: Sibiu și Clujul.

Trecând prin mărginenimea românească la Sebeșul sășeș, Alba-Iulia ei intră în munți la Zlatna, Bucium, Abrud, trec spre Zarand până la Halmaj Brad, rentorc peste Găina la Câmpeni, și pe valea Arieșului în jos, din sat în sat, ajung la Turda, ear de acolo peste Feleac ajung la Cluj — unde călătoria li-se încheie, pentru anul acesta.

Tinerii turiști au unblat cu opinci, fără nici o sarcină, de cât băta de drumar și fără nici o altă legitimație decât numele lor cunoscut și inima lor românească. Cât folos vor fi avut pentru sine se poate închipui; și cât se poate să folosească și alții urmând pilda lor frumoasă, se va vedea din notele de drum, ce unul din ei, (ori amândoi), și-le va scrie.

Noi lăudăm, cum se cade aceasta pornire, și publicăm cu drag aceste rânduri ce urmează, și pe cari unul din inimoșii tineri ni-le-a lăsat la redacție ca o plăcută amintire:

La sfârșit de drum...

Iată, doi pribegi, unul din România, altul din Ardeal, doi colindători a multor locuri, pun capăt unei călătorii de 40 de zile.

Noi suntem doi tineri din locuri depărtate, pe cari acelaș dor, dorul de-a cunoaște ueamul lor, i-a strins laolaltă și i-a mânat să cutreere cu piciorul atâtea locuri, atâtea sate sălășluite de Români. —

Am văzut minunatele sate bogate din preajma Sibiului, în cari viața românească se desfășură în cea mai deplină libertate, și în cel mai cumințe și luminat chip, am văzut satele în cari elementul românesc e prins în luptă de viață cu elementul sășesc — bucurându-ne de văditel dovezi de izbândă ale celui dintâi. — Am trecut apoi în vestita cetate a Munților-Apuseni, unde am aflat fala noastră, pe moții noștri, ingenunchiați și frânți sub apăsarea copleșitoare a stăpânirii vitrege. Am trăsărit și am lăcrimat de sfântă înduioșare, trecând prin multele locuri sfinte, de cari se leagă clipe mari din trecutul nostru vijelios, și înșfîșit, iată-ne în acea parte de loc, unde stăpânitorii vrășmași desfășură o energetică muncă de cucerire.

Fiește că în sufletul nostru tinăr s'au săpat multe amintiri și multe lucruri. —

În toată casa unde am poposit, a fost o adevărată sărbătoare de frăție, căci pretutindeni noi duceam flacăra tineretii noastre, purtătoare de nădejde și de îmbărbătare. — În multe locuri au fost scene de cel mai îndrășneț și cumințe naționalism: destăinuiri, mângăieri, nădejdi împărtășite, cântări înfocate și pline de entuziasm și câte și câte...

Un deosebit interes am întâmpinat pretutindeni față de lucrurile și de stările din România, pe trăinicia căreia se croiesc nădejdi frumoase, pentru un viitor viitor frumos. — Toți sunt în-suflețiți de veștile frumoase ce li-se aduc despre expoziție, și cu toții, cu toții ar dori tare mult s'o vadă, cu atât mai mult, cu cât n'au să mai întâmpine așa prilej minunat, *de-a vedea și ei odată România.* Fiește, când chiar în cele mai vitrege împrejurări, afli o asemenea stare sufletească de entuziasm împletit cu o nădejde puternică, nu poți de cât să zici, că într'adevăr, *vremuri noue se pregătesc!*

Mulțumesc aici tuturor acelor preoți, cari și-a n deschis ușile caselor lor ospitaliere cu dragos te de creștini împletită cu dragoste de Români, le urez noroc și spor în frumoasa și greua lor muncă de apostoli ai luminii românești.

Iar celui care conduce această foaie, care e răspânditorul noilor idei călăuzitoare a vieții noastre românești, în locul cel amenințat de potopul înstrăinării, îi mulțumesc mai frumos pentru locul ce dă acestor șire și urez roadă frumoasă »Révașului«.

D. Tomescu.

DE PESTE SĂPTĂMÂNĂ

Pentru noua biserică din Cluj.

Cuvântul acesta până acum era o modestă mulțumire, cătră bunii dăruitori, și o umilită amintire, cătră cei cu bună pornire. Astăzi acest cuvânt se preface într'un apel, într'un strigăt după grabnic ajutor.

În chestiunea aceasta preparată pe încetul, cu răbdarea obicinuită creștinească a Românului, întrevine o întâmplare crudă, întrevin elementele, cari nu țin seamă de împrejurări... Până acum motivul binecuvântat al credincioșilor din Cluj, pentru o biserică nouă, era că biserica cea veche e prea mică față cu numărul mare al credincioșilor. Acum motivul acesta nu mai e singur. Acuși trebuie să zicem aproape că biserica veche nu mai există!

De fapt biserica cea micuță alui Bob, care slugește de peste 100 de ani menirii sale, este aproape a se ruina, și din pricina aceasta nu mai poate slugi poporului său.

Înainte cu 8 ani se arătaseră niște crepături mari în zidurile acestei biserici. Erau foarte îngrijitoare și cei pricepători propuneau a se lua jos boltitura cea grea și a se înlocui cu una ușoară. Nu s'a primit propunerea. S'au făcut niște legături cu rude de fier și crepăturile s'au astupat cu tencuială. Greutatea apăsătoare a rămas să-și continue lucrarea sa primejdioasă, cea ce din an în an se observa. În anul acesta unele semne prevestiau catastrofa. Duminecă în 19 Aug. o bucată mare de tencuială a căzut de pe boltitură tocmai în cursul sfintei liturgii. S'a produs o spaimă mare între credincioși, dar pe urmă s'au liniștit. Primejdia însă se arăta și după cercetările convenite, biserica s'a închis. Delăturarea boltiturii acum era de urgență pentru a evita o catastrofă. Aceasta s'a și făcut și acum biserica lui Bob este ca și decapitată, goală, pustie. Va trebui câtva timp și multă cheltuială până se va restaura ca să se mai poată slugi la altarul ei jalnic.

Astfel lipsa noii biserici arde la degete și chestiunea realizării acelei idei mari, care de câțiva ani o agităm, se impune ca lucrare de urgență.

În aceasta stare a lucrurilor *bis dat qui cito dat*. Îndoită vrednicie câștigă toți aceia cari acum aleargă cu faptic ajutor Clujenilor pentru edificarea noii biserici române din Cluj.

* * *

Au mai dăruit pentru fondul bisericii celei noue;

Nr. 347. Maria Țintșan, din Cluj, 1 cor.

Nr. 348. Sofia Sirb, din Cluj, 1 cor.

D-zeu să le răsplătească!

— **Convocare.** Comitetul despărțământului Hida-Huedin al »Asociațiunii« pentru literatura română și cultura poporului român, conchiamă adunarea cercuală anuală pentru anul 1906 pe ziua de 2 Septembrie 1906 st. n., la 11 oare înainte de amiază, în comuna Pusztazentmihály (Sântmihaiul-deșert) în localitatea ospătării cei mari de acolo, și invită prin aceasta pe toți membrii »Asociațiunii« și pe toți cei ce se interesează de progresul ei. Programul va fi următorul: 1. Deschiderea adunării prin președinte. 2. Exmiterea unei comisii pentru verificarea procesului verbal. 3. Raportul comitetului despre activitatea despărțământului. 4. Raportul cassarului și bibliotecarului conținând rațiociniul de pe anul expirat și

proiectul de budget pe anul viitor. 5. Esmiterea comisiunilor de 3 membri: a) pentru încassarea taxelor și câștigarea de membrii noi; b) pentru censurarea raportului comitetului; c) pentru censurarea raportului cassarului și bibliotecarului. 6. Disertațiune în sensul §-lui 37 din statute. 7. Raportele comisiunilor exmise conform punctului 5, și deliberare asupra lor din partea adunării. 8. Închiderea adunării prin președinte. Dat din ședința comitetului ținută în Hidalmás (Hida) la 25 Aug. 1906 st. n. *Dr. Simion Tamasiu* m. p. președinte-director. *Iuliu Chiffa* m. p. notar. După terminarea agendelor va fi prânz comun.

— **»Religiune și știință«**, monumentalul studiu filozofic al d-lui Alexandru de Mocsonyi, scrie »Drapelul«, cetit anul trecut la Sibiu cu ocaziunea adunării generale a Asociațiunii și apărut în tipar astă-iarnă în edițiunea »Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, va apărea acum — după cum aflăm — în limba germană la Viena și Berlin. Așteptăm cu mare interes critica specialistă germană asupra acestei lucrări filozofice a d-lui Alexandru de Mocsonyi, — care după părerea criticilor ce s'au pronunțat până acum — definește din un punct de vedere cu totul nou raportul dintre religiune și știință și pune capăt încercărilor inadmisibile de a raționaliza religia și de a pune știința în robia religiei, încercări pe cât de nesuccese pe atât de neobicinuite.

— **Hymen.** *Veturia Mihalca* și *Ioan Zsiros* — fidanțați.

— *Rozalia Doros* și *Petru Pop* și-au sărbăt cununia lor în 30 August st. n. 1906 în biserica gr.-cat. din Breb.

— **Intelligența română din P.-Szt.-Mihály** (Sântmihaiul-deșert) și jur invită cu toată onoarea la producțiunea teatrală, corală și declamatorică împreună cu petrecere de dans care se va aranja Duminecă în 2 Sept. n. 1906, în sala hotelului »Budapesta« (Szaloda Budapest városához.) Începutul la 6½ oare seara. Prețul intrării: de persoană 1 cor. 60 fil., de familie până la 3 membri 3 cor., dela 3 membri în sus 4 cor. Venitul curat e destinat în favorul școlii. — Suprasolvirile se primesc cu mulțămite și se vor cvita pe cale ziaristică. Prea stimatele familii sunt avise la proviziunea proprie cu observarea, că în pauză va fi cină comună, iar de beuturi bune pe lângă prețuri moderate se va îngriji comitetul. NB. Comitetul va fi cu mulțămite, dacă cei invitați aceasta o vor duce la cunoștința amicilor și cunoscuților lor. Program. 1. »Lucafărul sării«, cor. cu solo de N. Ganea. 2. Țiganul la țarg«, dialog. 3. »Ispita«, poezie declamată de R. Har. 4. »Pe crengi de soc«, cor. 5. »Ce face dracul«, teatru sătesc de T. Speranță. 6. Foc bengalic cu mai multe figuri făcute și predate de Lovász Victor, pyrotehnic. În pauză se vor juca: »Călușelul«, »Bătută« și »Hora«.

— **Dare de samă.** Cu ocaziunea petrecerei aranjată în Sântmihaiul-deșert la 29 Iulie au binevoit a suprasolvi următorii domni: Emil Petran, 80 fil. Ioan Galiș, 1 cor. Paul Roșca, 2 cor. Ioan Vloic, 20 fil. Vasiliu Idu, 80 fil. Ilie Moldovan, 1 cor. Pánkovics Iános, 20 fil. Marian Timbuș, 1 cor. Dr. Simion Tămaș, 8 cor. Dr. Ioan Prodan, 2 cor. 80 fil. Zsigmond Akos, 80 fil. Biró Lajos, 2 cor. Emil Măcelar, 1 cor. N. Mureșan, 2 cor. Ioșif Ghiurișan, 80 fil. Primească marinimoșii darnici și pe aceasta cale celea mai mari mulțămite.

Comitetul aranjator.

— **Reuniunea femeilor române** gr.-cat. din Zlatna și-a ținut a IV-a adunare generală în 28 August st. n. 1906 (ziua de sf. Maria-mare) în biserica gr.-cat. din Zlatna.

— **Tinerimea română** studiosă din Cöhaln și jur a aranjat în 28 August st. n. o producțiune, cu ocaziunea adunării generale a »Asociațiunii«.

Femeile invidioase să nu tradeze una alteia, că mijlocul cel mai bun și mai sigur de înfrumșetare e »lăptele de crastavete« a lui Balassa K. Pentru calitățile sale eminente a fost premiat la expozițiile din Paris și Viena. Fiecare damă să-l folosească nesmintit înainte de a merge la teatru, la petrecere, la preumblare, dacă vrea să fie mai frumoasă. O sticlă costă 2 cor. Se poate căpăta la *Balassa K.*, apotecar în Budapest Erzsébetfalva.

— **D-l Vasilie Moldovan**, redactorul »Orizontului« scriind în foaia »Libertatea« din Orăștie despre abuzurile întâmplare la alegerea din Cehul-Silvaniei, a fost improcesuat. Pertractarea procesului de pressă se va ținea în 15 Septembrie n. a. c.

— **Apel.** Prin ordurile acestea sunt rugați toți aceia, cari au primit prospect cu coală de subscriere dela nou înființându-l institut de credit și economii »Arina« societate pe acții în Sanislău să binevoiască a retrimete listele de subscriere la adresa: »Sătmăreana« institut de credit și economii societate pe acții în Seini-Szinérválja

dimpună cu 10% din capitalul acțiilor subscrise plus 2 cor. după fiește care acție ca spese de fondare cu atât mai vârtos, căci termenul subscrierilor a expirat în 25 Aug. n. a. c.

Cu deosebită stimă

Iosif Pataki
notar ad hoc.

Adunarea societății pentru fond de teatru român, ținută în '28—29 Aug. în Lipova a avut succes deplin, ca de obicei. S'a încassat 3000 cor. taxe de membri. S'a hotărât crearea unei burse de 1200 coroane pentru o damă, și mai multe premii pentru piese teatrale. Prezidiul adunării l'a ținut și de astădată venerabilul domn Iosif Vulcan, care neobosit ca totdeauna, a condus cu toată răbdarea debaterile adunării.

— **La espoziție!** Din Bănat au fost la espoziția din București peste 150 de preoți și învățători, sub conducerea protopopului Dr. Traian Putici din Timișoara. Asemenea dela Blaj au plecat Duminecă, în 19 Aug. n. peste 100 persoane domni și dame, chiar și vr'o zece țerani, s'au condus dela Aurel C. Domșa, redactorul »Unirei«. Toți au fost foarte bine primiți, și li s'au făcut foarte mari înlesniri atât pe căile ferate române, cât și la incuarterare și cercetarea espoziției. Cete de acestea se pregătesc din toate părțile românești. Dela Făgăraș, din Caransebeș, din Șimleul Selajului, chiar și din Maramureș vin vești, că se pregătesc Românii să cerceteze în cete mari espoziția dela București.

Faptul acesta trebuie să ne înveselească. Nicăiri nu se poate face acum o călătorie plăcută mai cu folos decât la București. O espoziție este ca o carte deschisă, plină de pilde îndemnătoare. Mai ales pentru țeranii noștri mai de frunte ar fi de un deosebit folos a cerceta espoziția dela București. Li-s'ar deschide lumea, și-ar lărgi cunoștințele vieții practice, și-ar îmbogăți pe ușor și trainic cunoștințele cuprinderii lor economice, și câte un sat întreg ar putea folosi pe urma câte unui țeran cu minte, care a putut vedea espoziția secțiile ei economice, cum se cade și ar ști povesti și pune în pracsă cele văzute. De aceea nu putem îndemna din destul pe conducătorii noștri dela sate, ca să-și lumineze frunțașii țeranii să cerceteze espoziția. Ar fi bine în scopul acesta să se grupeze după ținuturi cete mari, cu conducători buni, cari să călăuzească pe cei din partea locului la espoziție!

Aflăm că chiar din părțile Clujului se va porni o ceată de Români, cari doresc să vadă expoziția dela București. Câțiva frunțași din Cluj și jur se vor pune în fruntea mișcării, cari vor vesti la vremea sa ziua plecării și condițiunile de călătorie. După cum auzim călătoria va costa puțin, pentruca să poată lua parte și sătenii noștri mai de frunte și mai ales ei în frunte cu preoții sau învățătorii lor.

Foaia noastră își oferă serviciile sale tuturor cari ar dori să iee parte la aceasta frumoasă și folositoare călătorie. De aceea cei ce au acest gând bun și-l pot arăta și la redacția noastră, care va da veștile de lipsă, pentruca ceata celor din Cluj și jur să fie cât mai număr-oasă și mai norocoasă.

— **Asociațiunea pentru cultura poporului român din Maramureș**, își va ținea adunarea generală la 7 Septembrie st. n. în școala gr.-cat. română din Sighet, la ordinea zilei vedem următoarele puncte:

1. Alegerea oficialilor și a comitetului asociațiunii.

2. Referada comitetului revăzător a rațiunilor asociațiunii de pre anii 1903, 1904 și 1905, dinpreună cu referada casariului asociațiunii Dr. Ioan Mihályi.

3. Referada vicariului Tit Bud ca director a convictului despre progresul elevilor din convict de pre anul școl. trecut și în genere despre starea convictului.

4. Alegerea unui prefect pentru convictul asociațiunii.

5. Referada despre trimiterea tabloului prezidenților asociațiunii și a bisericilor vechi marmațiene la espozițiunea etnografică și istorică-culturală din Sibiu.

6. Referada despre tipărirea analelor asociațiunii dela 1860—1905.

7. Pertractarea propunerilor.

Siget la 21 August 1906. *Petru Mihályi* ablegat dietal, prezidentul asociațiunii.

— Ne pare foarte bine văzând oare cari semne de viață românească și în Maramureș, mai ales când acelea arată o viață culturală. Dar ne-ar părea și mai bine când »Asociațiunea« din Maramureș ar găsi calea de a se contopi cu cea noastră a tuturor, și ar introduce astfel întreg poporul nostru frumos din mândra țară în sfera culturii noastre românești.

— **Foile la Chinezi.** Știm că foaia oficioasă chinezească e cea mai veche foaie din lume! Chinezii au cunoscut tipografia, acul magnetic și praful de pușcă înainte de asta cu mai mult ca o mie de ani, dar lucrurile astea așa de însămnate nu le-au știut să le folosească așa precum să cuvenea. Foaia oficioasă a lor în cursul multor veacuri a fost singura foaie în China și numai în anul 1870 au scos de sub tipar foaia »Sheu Pao«. Acum foile de azi nu mai au nici capăt nici sfârșit. În Sanghai apar 16, în Thei-Triu 3, în Hong-Cong 5, în Peking 3 foi, ceea-ce nu e tocmai mult pentru orașe așa mari. Dar în timpul din urmă aproape în fiecare zi apare în »împărâția cerului« câte o foaie nouă și în celelalte orașe. E de notat că în China nu e »censură«.

— **Statistica emigrărilor.** În luna Maiu pașapoarte în Ungaria proprie s'au dat 11.131 și anume pentru 12.130 bărbați și 7.717 femei. Dintre emigranți 9.233 au călătorit în America, 1.433 în Rpmânia, 185 în Germania și 280 în alte țări.

CĂRȚI NOUE ȘI REVISTE

A apărut un volum drăgălaș de poezii sub titlul: »**Vitejești**« de sub-locot. N. Vulovici (reg. Rovine 26). Cunoscutul scriitor Vulovici închină acest volum de poezii Alteței Sale Regale Principelui Ferdinand, moștenitorului tronului, a cărui chip e și pus în fruntea volumului. Cuprinde aproape vre-o 90 de poezii, care de care mai frumoase, mai vitejești. Subiectul așa zicând al tuturor îl formează viața, faptele brave, luptele pline de vitejie ale ostașilor români. Il recomandăm tuturor românilor de bine. Se află de vânzare la stabilimentul de arte grafice: Ralian și Ignat Samitca, Craiova. Prețul: 2 lei.

— **Nazarenismul.** Istoria și ființa lui de Dr. *Vladimir Dimitrievici*, trad. de Iosif Bălan, profesor. Edit. red. »Foi diecesane«, din ale cărei coloane s'a reproduș. Caransebes, 1906 Tiparul Tipogr. diecezane.

Tipărită bine, cartea se estinde pe 250 pag. 8° și costă 2 cor.

În prefață traducătorul atinge socialismul și nazarenismul și zice:

»Două curente primejdioase amenință cu nimicire biserica noastră dreptmăritoare: *Socialismul și nazarenismul.*

Socialismul, în stăruința sa de a resturna ordinea socială și sistemul economic-național de azi, se năpustește cu o ură neîmpăcată asupra preoției, pe care în senzul învățăturilor lor o consideră de o clasă de parasiți neproductivi, iar ideea reprezentată prin preoție este privită de idee greșită, ba chiar de pedecă pentru progresul omenimei.

În visul lor despre o perfectă egalitate între oameni, în ceea ce privește posesiunea și câștigul material, numai acei factori sociali au drept de existență, cari sunt nemijlocit și direct productivi. — Numai producțiunea directă este prețuită în cadrul acestei organizațiuni.

Dar condițiunea principală a unei activități productive este liniștea sufletească, îndestulirea cu soartea, izvorul dorului de a trăi. E bine, ei cred, că omenimea va afla îndestulirea aceasta în cadrul organizațiunii socialiste. Nici odată.

Sufletul omului totdeauna va simți lipsa a se refugia, din vâlmășala luptei josnice de materialism, în regiunile acelei împărății, despre care a zis Mântuitorul înaintea lui Pilat: »Împărăția mea nu este dintr'aceasta lume«... (Ioan XVIII, 36).

Socialismul în răticirea sa voiește să răpească omului puțința de a se ridica pe aripele sfintelor sentimente și gândiri în aceasta lume frumoasă, din care privește ca prin un văl trandafiriu murdăriile materialismului zilnic, voiește să-i răpească peste tot dorul de a trăi și a-l duce în abizul desperării, al nimicirii de sine, al sinuciderii. Socialismul voiește să introducă moralitatea fără de religione sau mai bine zis »moralitatea fără Dumnezeu« (la morale sans

dieu) despre care au scris atâți speculanți, dușmănia creștinismului între cari și Max Nordau.

Nazarenismul nu propagă ateismul, dar tinde să distrugă toate instituțiile bisericii noastre dreptmăritoare, toate acele obiceiuri și forme, prin cari sufletul creștinului își manifestă alipirea sa către Mântuitorul, către urmașii și către învățăturile acestora. Ura nazarenilor față de preoție și față de biserica dreptmăritoare este încă și mai neînfrănată decât a socialistilor. Scopul lor final este resturnarea bisericii dreptmăritoare și cu aceasta nimicirea tuturor așezămintelor, cari sunt scumpe și sfinte Românilui, a acelor așezăminte, cari strămoșilor nostri în timp de pace le-a servit spre edificare și spre înălțare, iar în timp de războaie și de nevoi le-a fost unica mângâiere, pentru cari ei și-au pus sufletul și pentru cari au vărsat siroaie de sânge în luptele cu fioroșii ieniceri. Ei voiesc, ca Românul să se lapede de ceea-ce l-au învățat părinții, de ce l-a învățat biserica să iubească, că să-i fie drag să trăiască; să nu aibe bucuria Sfintei Învieri, a Înălțării, a Pogorării Duhului Sfânt, a Nașterii, a Botezului etc., și să nu se poată înălța la fericirea, la care ne înalță dumnezeieștile și mângâitoarele noastre cântări dreptmăritoare; voiește ca Românul să se lapede de lege și de limbă.

Nazarenismul în chipul acesta nu este decât un curent affluent al marelui torent socialist, în ale cărui unde sângeroase se neacă iubirea de neam și de lege, iubirea de părinți și de patrie.

Când s'a incuibat nazarenismul la noi nu știm pozitiv, dar probabil, că mai întâiu s'a ivit la anii 1860—70. Cazuri sporadice de prozelitizm nazarean au fost și mai înainte, dar existența nazarenismului s'a pronunțat pe ac'est timp, și mai întâiu în Satul-nou (lângă Pancioava), unde probabil a fost importat prin mijlocirea nazarenilor sârbi, ori nemijlocit din comuna germană Franzfeld din apropiere, ai cărei locuitori, în urma confesiunii luterane, stând în contact cu coreligionarii lor din Germania, s'au molipsit de aceasta sectă infecțioasă.

Din satul nou ca din un centru a început lucrarea subminătoare a nazarenilor a se estinde asupra comunelor române din vecinătate. După Satul nou a urmat comuna Săn-Mihai, unde s'a introdus prin un maestru-covaciu bețiv, supra-numit »*pengheș*« și unde azi numără câteva sute de suflete.

Azi mai toate comunele din protopopiatul Panciovei sunt molipsite: Deliblată, Doloave, Satul nou, Săn-Mihai, Petrovăsila, Uzdin, labuca etc. și mai în toate aceste sate nazarenii au case de rugăciuni. Este greu a afla cauzele, cari fac, ca poporul nostru să treacă la nazarenism. O arătare însă este simptomată. Chiar în acele comune a prins nazarenismul rădăcini mai puternice, ale căror locuitori erau cunoscuți ca zeloși creștini, precum au fost locuitorii »*bufeni*« din Satul nou și Săn-Mihai. Ori-care este cauza, acum e tot una. Răul e aci și trebuie să-l combatem. Am crezut, că e bine, ca poporul, dar indeosebi preoția noastră să fie în clar cu ființa nazarenismului, ca să se poată lupta cu succes în contra lui.

Prin scrieri bune se poate face foarte mult. Și cum scrierea D-lui Dr. Vladimir Dimitrievici, este cea mai bună carte scrisă în domeniul acesta, o carte, în care autorul a adunat tot ce s'a scris în limbi străine despre această temă, ba are părți în lucrarea sa, cari nu le au alți autori, împărtășiri primite deagreetul dela fiul întemeietorului Fröhlich, am crezut, că fac un serviciu bun cauzei trăducând în limba noastră aceasta valoroasă lucrare. D-l Dr. Vladimir Dimitrievici de altcum este cunoscut publicului român prin articlii săi scriși în »*Biserica și Școala*« în chestiunea nazarenismului.

Cartea distinsului bărbat a fost premiată prin: Matica Srpska și prin sinodul episcopesc din Sărbia.

În contra curentului nazarean trebuie să luptăm toți Românii, de ori ce tagmă am fi, indeosebi în zilele noastre, când biserica și neamul nostru de altcum este atacat și este amenințat în ezistența sa.

Caransebeș în August 1906.

Iosif Bălan.

Poșta redacțiunii.

Dafin Doina și *Natura* au sosit și vor eși curând. Dr. C. P. Așteptăm cu interesare și notițele culese, ar merita o broșură deosebită.

D-lui G. G-u. Mulțămiri. Ideea de a spori fondul de cătră cei mici e vrednică de realizat; nu o părăsi. — *Melin.* La revedere!

Roadele milei creștinești Noue așeză-minte de îndreptare morală — de Teodor Cămpianu. Cu prefață de editorul Dr. *Elie Dăianu* — 8° mare, 192 pag. 30 ilustrații. Aiud 1906. Tipariul cel mai frumos pe hârtie velină, lucru ce face onoare atelierelor tipografiei din Aiud, — unde s'a tipărit; poate e cea dintâi carte mai mare ce s'a tipărit românește în Aiud. Venitul ce ar rezulta după acoperirea speselor, și ofertele benevole, se vor depune ca temel unui fond pentru orfanotrofiu. *Prețul 3 cor. (în România 4 lei).* Se poate procura dela »*Răvașul*«, unde se primesc și oferte.

Mântuește-ți sufletul!

o o o Predici pentru misiuni o o o

Traduse în românește de membrii societății de lectură

»**Inocențiu Micu Clain**«

a teologilor din Blaj.

Blaj 1906.

— Tipografia Seminarului arhidieceșan —

Prețul 4 coroane 50 fileri.

— Cel mai plăcut mijloc de îmfrumșetare — care până acuma e neîntrecut — e fără îndoială renumitul Margit-Crème a lui Földes, care în timp scurt a cucerit toate damele, ba chiar și domniile îl folosesc, pentru că e cu totul nestricăcios; face să dispară toate necurățiile feții cum sunt: alunițele, bubuțele, zgrăbunțele ș. a. și în consecință întinereste, înviează fața. Imfrumșează nu numai fața, ci albește și face fină chiar și pielea grumazului, a umerilor și a mânilor. Toate damele vorbesc cu o adevărată însuflețire despre efectul lui miraculos. O tighie mare costă 2 cor; una mică 1 cor. Se capătă la apotecarul Földes, în Arad, și în toate farmaciile; să ne ferim însă de imitațiuni și falsificări fără de nici o valoare.

Frumos, curat scrie numai mașina de scris

„SUN“

deoarece n'are bandă de colorare.

Mașina de scris »Sun« are o scrisoare foarte ceteată (scrisoarea se poate cunoaște limpede chiar și până la ultima literă) și prețul ei e totuși numai 320 cor.

Theil Frigyes

Cluj (Kolozsvár) (1—10)

Reprezentantul fabricii — societate pe acțiuni — de mașine de scris a lui Frister & Rossmann.

Premiu de 5000 cor.

plătesc flecăruiă, care îmi dovedește, că colecțiunea din 600 buc. cu 2 fl. 50 cr. de fapt nu plătește atata.

Colecțiunea conține: un orologiu pat. Syst. Rostkopf, care umblă foarte punctuos și pentru care se dă garanția de trei ani în scris; o catenă de double amer.; două inele (pentru bărbat și femeie) din double amer. o garnitură angleză aurită constatătoare din bumbi pentru manșete, piept și guler; un penitel american cu 5 tăișuri; o cravată elegantă de mătăsă după fasonul cel mai nou; un ac de cravată cu brillant-simili; o broșă pentru dame; o toaletă de călătorie; un portmonen de piele; o păreche de boutoni cu piatră imitată; un barometru pat. anglez; un album frumos cu 36 de vederi interesante; un collier de tot frumos pentru grumaz sau pentru păr cu mărgelile veritabile orientale; 5 pascăli indieni și încă alte 350 de obiecte, cari în fiecare casă sunt de mare trebuință. Toate acestea dimpreună cu orologiu Rostkopf, care singur plătește de două ori atată, costau numai 2 fl. 50 cr. Se pot procura sau cu rambursă, sau pe lângă trimiterea banilor înainte (în loc de bani se primesc și marce postale) dela

Magazinul lui S. URBACH

Krakau 35 A.

NB. La comande de două pachete se trimite pe de asupra gratuit sau un briciu de prima calitate, sau 6 batiste fine. Ce nu convine se primește îndărăt.

Cui îi place să-și îmbrace copiii frumos și ieftine dela

Stein S. és Trsa, deposit de haine pentru copii, Cluj, Mátyás király-tér Nr. 1.

Haine pentru fetițe dela 1—14 ani cu 1 fl. și mai sus. — Haine pentru băieți 1—14 ani 1 fl. și mai sus. — Căputuri 1—14 ani dela 2 fl. în sus. Pălării, capișoane, șurțe, rochițe, albituri, ciorapi în mare alegere. — Aci se pregătesc corsete după măsură în cele mai noue forme. (79) 15

Institutul indigen de asigurare

Fondat la 1868 „Transsylvania” Fondat 1868

se recomandă pentru încheierea de **Asigurări de foc și asupra vieții, de rente, zestre, pe cheltuelile înmormântării etc.** în toate combinațiile și cu tarifele cele mai ieftine.

Valori asigurate: Despăgubiri prestate: **105 milioane cor. 7 milioane coroane.**
Sfaturi în toate afacerile de asigurare se dau fără nici o cheltuială.

Acușitori buni se caută în condițiuni favorabile.

Agentura generală în Cluj, Emketer 16.

Asigurări se pot face la »Economul« și la Agentura »Transilvaniei« în Cluj.

FALK IMRE

Cluj Piața Széchenyi nr. 39.

În prăvălia mea se vînd mașine de cusut, biciclete, ace de cusut, fine, din oțel englez, pe lângă plătire în rate.

Mare atelier mecanic.

Primim repararea mașinelor de cusut, bicicletelor și a altor obiecte, cari se țin de specialitatea aceasta.

Serviciu prompt și acurat!

Comande din provincie se efectuează cu cea mai mare acuratețe.

Agentură pentru mașine agronomice.

Cu deosebită stimă

(8—20)

Falk Imre
Piața Széchenyi nr. 39.

Cruce sau stea dublă electro-magnetică.

Patent Nr. 86967.

Nu e crucea lui Volta. Nu e mijloc secret. Vindecă și înviorază pe lângă garanțe.

Deosebită atențiune e a se da împrejurarii, că acest aparat vindecă boale vechi de 20 de ani.

Aparatul acesta vindecă și folosește contra durerilor de cap și dinți, migrene, neuralgie, împedecarea circulațiunii sîngelui, anemie, amețeli, țiuturi de ureche, bătaie de inimă, sgărçiuiri de inimă, asma, auzul greu, sgărçiuiri de stomac, lipsa poftel de mâncare, răceală la mâni și la picioare, reuma, podagră, ischias, udul în pat, influența, insomnie, epilepsia, circulația neregulată a sîngelui și multor altor boale, cari la tractare normală a medicului se vindecă prin electricitate. În cancelaria mea se află atestate încurșe din toate părțile lumii, cari pretuesc cu multă mire invențiunea mea și ori-cine poate examina aceste atestate. Acel pacient, care în decurs de 45 zile nu se va vindeca i-se retrimite banii. Unde ori-ce încercare s'a constatat zadarnică, rog a proba aparatul meu. Atrăe atențiunea P. T. public asupra faptului, că aparatul meu nu e permis să se confunde cu aparatul »Volta« deoarece »Ciasul-Volta« atât în Germania cât și în Austro-Ungaria a fost officios oprit fiind nefolositor, pe când aparatul meu e în genere cunoscut, aprețiat și cercetat. Deja efinătatea crucii mele electro-magnetice o recomandă îndeosebi.

Prețul aparatului mare e 6 cor. folosibil la morburii cari nu sunt mai vechi de 15 ani.

Prețul aparatului mic e 4 cor. folosibil la copii și femei de constituție foarte slabă.

Expediție din centru și locul de vânzare pentru țară și străinătate e:

MÜLLER ALBERT, Budapesta,
V., strada Vadász 42 G. colțul
strada Kálmán.

Frumos, curat, scrie

numai mașina de scris (9—10)

YOST

care și multiplică, pentru că mașina de scris Yost nu e cu bandă.

Prețul 600 cor.

Mașini folosite între 300 și 400 cor. Acestea se reparază în atelierul nostru minunat arangeat.

Un an garanție atât pentru mașinile noue, cât și pentru cele vechi.

»Yost«, mașină de scris societate pe acții

Budapest, Palatul New-York
Director M. Káldor.

Cine suferă de Epilepsie și stări nervoase, se ceară (nevoie) sgărçiuiri broșura despre Epilepsie, care se trimite gratis și franco dela »Privil. Schwanen Apotheke,« Frankfurt a. Main. 8—52

La tipografia »Carmen« în Cluj se primește numai decât un

Practicant.

Preferiți vor fi cei cari cunosc pe lângă limba română și cea maghiară.

Nu te face mașină de calculat, — ci îți cumpără una!

Calcularea nu agerește, ci îngreunează creerul; dacă ai învățat-o odată, continuă mecanic. Nu-ți ruina nervii, când cu o mișcare ușoară a mânei, cu cea mai mică întrebunțare a creerului poți avea rezultate absolut sigure în calcul. Mașina noastră universală pentru adaugeri, sau aceea care face cele 4 operațiuni fundamentale, o arătăm ori unde în țeară. Mașina lucrează cu celeritate de zece ori mai mare, decât cel mai isteț calculator.

Prețurile mașinilor de 700—1200 cor.

»YOST« maș. de scris soc. pe acț.

secția mașinelor de calculat. (9—5)

Budapesta, palatul »New-York«.

Director: M. KÁLDOR.

„THE STANDARD“

fondată în anul 1825.

Efectuește asigurări pe viață pe lângă condițiuni foarte favorabile.

Incasso anual Avere proprie

Cor.: 34,600.000 Cor.: 274,000.000

Dividende solvite Despăgubiri de viață

Cor.: 170,000.000 Cor.: 570,000.000

Agentura generală pentru Transilvania:

Cluj. Strada Ferencz-József Nr. 17.

Filiala pentru Ungaria:

Budapesta, Strada Kossuth-Lajos nr. 4
în Palatul Standard. (Casa proprie).

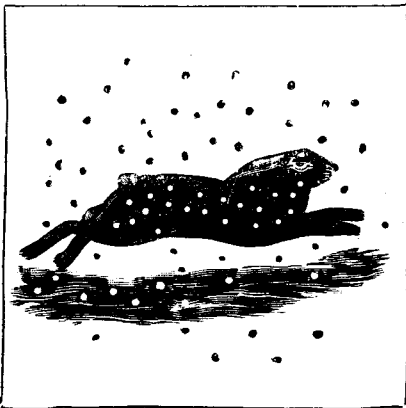
Centrala generală:

Edinburg. (Anglia).

Peter Wernig

Fabricant de puști și furnisor ces. și reg. în Ferlach, Carintia (Kärnten).

Inventator și fabricant al așa numitului »Triumph Bohrung« și al »Wernig-universal-Bohrung« cu o iuțime

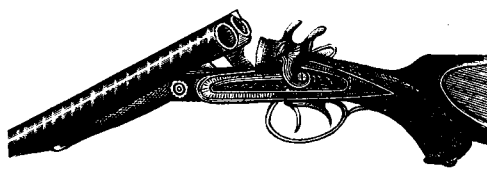

foarte mare și neîntrecută până acuma — își recomandă pe lângă garanție și cu prețuri moderate tuturor vânătorilor, forestierilor și altor persoane iubitoare de sport fabricatele sale solide, de prima calitate: cum sunt: puști ușoare cu trei țevi, așa numite: Thürstutzen, Büchsfinten, Bockgewehre, Mannlicher Schänanen Stutzen, precum și puști Wernig cu patru țevi — toate

provăzute cu o sperr-clapă de siguranță, în urma căreia pușca nici într'un caz nu se poate de sine singur descărca și astfel ori și ce fel de pericol e eschis.

1—5

— Cataloge la dorință se trimit gratuit și franco. —

Receința de căpetenie a frumșeții e o piele fină și frumoasă a feții.

Aceasta o poate dobândi fiecare damă prin întrebunțarea alifiei de față

Margit-Crème

a lui FÖLDES

care e de un efect miraculos în privința aceasta.

Margit-Crème e un mijloc chemic de o compoziție foarte fină, are un miros de tot plăcut și se resorbează repede deja îndată după prima încercare i-se adevăresc calitățile sale aceste emnente. Face pielea feții fină, la pipăit, ca și cațifeaua; în 10—12 zile schimbă cu totul aspectul feții, face să dispară pentru tot deuna alunițele, peștruele de ficat și ori ce fel de necurățiri ale feții.

Calitatea sa cea mai esențială e, încă urma folosinței nu devine pielea feții unșuroasă și lucie, cum se întâmplă aceasta la alte alifii cosmetice, ci din contră, face să dispară luciul pielei, ca și pudurul, din ce motiv se poate chiar și ziua întrebunța. Mai nutrește apoi chiar și pielea feții, prin ce o întenereste, o înviorază și îi dă o molicione și rotunzime de tot atrăgătoare și plăcută.

Favorul ei cel mai de căpetenie e, că nu conține nici argint viu, nici plumb și astfel e cu totul nestrăicicioasă.

Prețul unei tighii mici 1 cor.; unei tighii mari 2 cor. Săpunul-Margit costă 70 fil. Pudurul-Margit 1 cor. 20 fil. Apa de față Margit 1 cor. Pasta de dinți Margit 1 cor.

Se prepară: la FÖLDES KELEMEN, apotecar în ARAD.

Comande de 6 cor. se trimit franco

Se poate căpăta:

la Burger Frigyes, Dr. Czetz Dénes, Gergely Fer. utóda, Halász Jenő, Dr. Hintz György, Székely Miklós și Tanács József, apotecari în Cluj.

Fiecare imitație și retipărire va fi pedepsită.

Veritabil e numai Balsamul lui Thierry

provăzută cu semnul »călugărițelor«.

Scutit prin lege.

E un mijoc peste tot cunoscut și neîntrecut în cazuri de perturbați de sgărçiuiri de stomac, de colică, de catarrhuri dureri de piept, la influența etc. Prețul: 12 sticle mici sau 6 dupele sau o sticlă mare specială cu astupuș patent — 5 cor. franco. ALIFIA CENTIFOLIA E UN NON PLUS ULTRA la toate ranele, la inflamații, lovituri, abscesse, buboale de ori ce fel. Prețul: 2 tighii coroane 3/60 sau pe lângă trimiterea banilor înainte, sau cu rambursă.

Apoteca lui A. Thierry la Rohits-Sauerbrunn. Broșuri, se trimit fiecăruia gratuit. Depot în Budapesta la apot. A. Török; la Leo I., Egger; la L. Vértes, Lugos.

(9—25)

La tipografia »Carmen« în Cluj se află: Estras din Matricula botezaților, cununăților și morților, cu prețuri moderate.

Tipografia

»CARMEN«

PETRU P. BARIȚIU

CLUJ

Ferencz József-út 58 sz.

Primește tot felul de lucrări, ce cad în bransa acestei măestrii, executându-le cât se poate de cu gust, în stilul cel mai modern și cu prețuri moderate.

Comande se primesc și la Librăria D-lui Erich Fabritius din Cluj (Piața Regelui Matia nr. 32.)

Ca prima tipografie românească în acest comitat, se roagă de binevoitorul sprijin al celorlalte institute românești, precum și al privaților.

Arvanțiu P. Peter